

aktuellt

juni 2006

TEMA:

**FACKET
GLOBALT**

VÄRLDENS STÖRSTA FOLKRÖRELSE

180

...miljoner människor i världen är med i en fri fackförening (Fria fackföreningsinternationalen, FFI har 155 miljoner medlemmar plus World Confederation of Labour, WCL 25 miljoner medlemmar).

MÖRDADE FÖR SITT ENGAGEMANG

145

...människor mördades under 2004 för sin fackliga aktivitet. Det är 16 fler än 2003. Antalet dödshot och fysiska skador ökade också (källa: FFIs senaste kränkingsrapport).

FOTO: MALIN ANDERSSON

VILL FÖRBÄTTRA ARBETARNAS VILLKOR. Tamara straffas för sitt fackliga engagemang genom utebliven årspremie och ingen övertidsersättning.

Ukraina: Tamara Ivanova-Butovitj berättar om Fria Facket

Det är samma kamp överallt

Kvinnors rättigheter i arbetslivet, att arbetsmiljön ska förbättras och att kvinnor som blir gravida inte ska få sämre villkor eller sparkas, det är några av de frågor som Tamara Ivanova-Butovitj kämpar för. **Sidan 6**

INTERVJU

**LEIF HÅKANSSON:
"GLOBALT
SAMARBETE
ÄR GRUNDEN
FÖR FACKET"**

Sidan 2

INTERNATIONELLT

3

**LÄNDER
TRE PLATSER
– SAMMA
FACKLIGA
FRÅGOR**

Sidan 2

BALI

**HRF ARBETAR
FÖR EN
ANSVARFULL
TURISM**

Sidorna 4–5

BOKTIPS

BERÄTTELSE OM BURMA
Sedan militären grep makten 1962 har regimen hållit befolkningen i ett järngrepp. Burma är idag en av världens hårdaste diktaturer. Jesper Bengtssons bok bygger på en resa i Burma. **Sidan 8**

BLOGGAT

POLENS SAK ÄR VÅR
Eftersom företag agerar globalt måste också fackets kamp ske över gränserna, skriver bloggaren Kalle Larsson. **Sidan 8**

INTERNATIONELL KAMP FÖR KOLLEKTIVAVTAL OCH SOLIDARITET

UKRAINA, VIETNAM, RYSSLAND TRE ARENOR FÖR FACKLIGT ENGAGEMANG

- I Ukraina kämpar Tamara Ivanova-Butovitjs för kvinnors rätt att behålla jobbet när de blir gravida.
- I Vietnam utbildar IF Metall vietnamesiska fackföreningar när de nu för första gången ska förhandla med en privat arbetsgivare.
- I Ryssland är ett vanligt problem för facket att internationella företag som etablerar sig motarbetar att de anställda organiserar sig fackligt.

SAMMA KAMP ÖVERALLT

Tre platser, tre länder, tre olika former av fackligt arbete, men det är ändå samma kamp och samma mål.

Internationellt samarbete är grund för allt fackligt arbete.

Globaliseringen har ändrat förutsättningarna men grunddragen i löntagarnas kamp är desamma som i alla tider:

Facklig organisering. Kamp för kollektivavtal. Internationellt fackligt samarbete. Solidaritet över gränserna.

Den här bilagan berättar om några exempel på fackets kamp runt om i världen.

” Utan internationellt samarbete faller vi själva också

Internationellt samarbete är grunden för allt fackligt arbete.

Facket måste samarbeta globalt. Internationellt fackligt utvecklings-samarbete är viktigt för både oss själva och de länder vi samarbetar med. Utan internationellt samarbete faller vi själva också, säger Leif Håkansson, tredje vice ordförande i LO.

Leif Håkansson har ansvar för LOs fackliga globala utvecklingssamarbete. I det uppdraget besöker han fackligt aktiva människor runt om i världen i många länder och i alla världsdelar.

– Världen idag är fruktansvärt orättvis, säger Leif Håkansson. Det ser du vart du än kommer.

Överallt handlar kampen i grunden om samma sak: Allas lika värde och lika rätt.

– Det fackliga internationella utvecklingsarbetet handlar om att utveckla demokratiska fackliga organisationer, det handlar om mänskliga rättigheter, att de breda massorna överallt får veta vad de kan ställa för krav och hur man jobbar fackligt.

Att vi ger bistånd eller stöd till utveckling är något vi har lika stor nytta av själva.

– Vår utveckling av vår välfärd är beroende av utveckling av välfärd i hela världen, påpekar Leif Håkansson.

Idag i Sverige liksom i hela världen ser vi en förändring i balansen mellan kapital och arbete till kapitalets fördel.

– Kapitalets egenvilja styr, därför är fackets kamp globalt så viktig. Demokratiska fackföreningsrörelser är en av de viktiga fundamenten för att fackföreningar ska ha förtroende bland sina medlemmar.

Håkansson tar som exempel fackligt samarbete med Ryssland och Ukraina, två länder som geografiskt ligger relativt nära oss.

– Ukraina har tagit steg till att vara demokratiskt men det är kapitalet som styr.

I dessa två länder är facket intresserat av att lära sig av och försöka få igång en struktur som liknar den svenska modellen med treparts-samverkan i arbetslivet, med stat, arbetsgivare och arbetstagarare.

Facklig utbildning för arbetare

I afrikanska länder är det fackliga samarbetet ofta mer inriktat på gräsrotsarbete.

– Vi hjälper till att få igång utbildning av arbetare, de får lära sig sina rättigheter. Det kan handla om att få kunskap om vilka konventioner deras land har skrivit under och att lära sig strategier för att kunna ställa krav på att de följs.

Ytterligare andra typer av samhällen med andra problem för fackliga organisationer är arabländerna. Leif Håkansson har i vår varit på facklig konferens i Algeriet, hos UGTA, en facklig organisation som är medlem i FFI, den fria fackförenings-internationalen.

Alla industrier där är statligt ägda och alla arbetare har jobbgaranti. Ingen är

FOTO: ROSEMARY SÖDERGREN

Fackligt bistandsarbete handlar om samma kamp i grunden, om demokrati och mänskliga rättigheter. Världen idag är fruktansvärt orättvis, säger Leif Håkansson, LOs tredje vice ordförande.

arbetslös och därför finns inte heller något system med a-kassa eller andra sociala skyddsnet.

– De är oroliga för vad som ska hända efter privatiseringarna. De inser att industrin behöver rationaliseras och det kommer att föra med sig arbetslöshet.

Håkansson berättar att det de svenska fackliga organisationerna gör där är något liknande samarbetet med Ukraina.

– Idag har de nått så pass långt så att stat,

arbetsgivare och fack kan sitta tillsammans i samma rum och föra en hyfsad dialog om utvecklingen. De får ta del av vår erfarenhet och vår struktur och de får anpassa det efter hur de tycker det passar dem.

Det handlar om samarbete

Problemet i Algeriet är att arbetsgivarparten är oerhört svag, berättar Håkansson.

De har ingen känsla för arbetsgivare som ett kollektiv. Arbetsgivarna har inte insett vad samverkan mellan dem kan ge. Ska trepartssamverkan fungera måste alla tre parter vara jämstarka.

– Det är dock inte bara de som får intryck av och lär sig av oss och vår modell, det handlar om samarbete och vi lär oss lika mycket av dem, påpekar Håkansson.

– Vi är alla spelare i en global ekonomi och det är viktigt att vi känner till under vilka omständigheter de verkar i sina respektive länder.

– Vi jobbar alltid i samverkan med de olika organisationerna där de är med och påverkar samarbetet.

Ett starkt minne av alla sina resor som facklig företrädare har Leif Håkansson från Malawi.

– De lever i hyddor med lergolv och jag var med på deras fackliga utbildning i skuggan av stora träd. Deras situation är nästan hopplös, de är så svaga mot arbetsgivarna. Men de vill lära sig och de inser att den här kunskapen kan ge dem styrka så att de tillsammans kan förändra sina villkor. ●

ROSEMARY SÖDERGREN

FOTO: VERONIKA RYD

FACKLIGT MÖTE. I byn Huancayo träffade Veronika Ryd och Maud Jansson det lokala lantarbetarefacket. Längst ner till höger sitter Lucinda Quispealaya Salvatierra som bland annat har bildat ett nätverk av kvinnliga lantarbetare.

Svenskt stöd till fackligt jämställdhetsarbete i Peru

I det peruanska arbetslivet är kvinnor genomgående diskriminerade. Även inom fackföreningsrörelsen, som är klart manligt dominerad. Under vårt besök såg vi stora behov av ett fackligt jämställdhetssamarbete med Peru.

Det berättar Maud Jansson, LO och Veronika Ryd från LO-TCO Biståndsnämnd som nyligen tillsammans besökte Peru för att undersöka möjligheten att starta ett svensk-peruanskt fackligt projektsamarbete på jämställdhetsområdet.

– En viktig utgångspunkt för vårt fackliga arbete har alltid varit övertygelsen att starka fackföreningar är ett av de viktigaste instrumenten för att genomdriva förändringar i ett land. När människor organiserar sig, kräver sina rättigheter och rimliga villkor i arbetet så kan de förändra maktstrukturer och hela samhället. Det gäller inte minst på jämställdhetsområdet, säger Maud Jansson.

Under sitt besök i Peru träffade Veronika och Maud bland annat jämställdhetskommittén i CGTP, Perus största fackliga centralorganisation. De gjorde också flera olika studiebesök, bland annat hos lantarbetarefacket CNAs lokalavdelning i byn Huancayo. Där träffade de bland andra Lucinda Quispealaya Salvatierra, kvinnlig drivande ordförande för lantarbetarna i Anderna som också har bildat ett nätverk av kvinnliga lantarbetare.

I början av 1990-talet genomförde den tidigare presidenten Fujimoro en ”flexibilisering” som satt djupa spår i det peruanska arbetslivet. Fackliga ledare avskedades och det arbetsrättsliga systemet försämrades. Särskilt arbetarkvinnor drabbades hårt av den förda politiken.

Jämställdhetslagen skrivs om

Idag har framtidstron stärkts hos den peruanska fackföreningsrörelsen. Nu förhandlar facket åter om att skriva nationella kollektivavtal. Den arbetsrättsliga lagstiftningen byggs upp, jämställdhetslagen ska skrivas om och en rad fackliga aktiviteter pågår.

Den fackliga centralorganisationen CGTP har 1,5 miljoner medlemmar, varav 30 procent är kvinnor. De är organiserade i bland annat två lantarbetarförbund, Lärarförbundet, Sjuksköterskeförbundet och ett Pensionärsförbund. Det finns fler förbund i Peru men alla är inte medlemmar i CGTP. Varje förbund har dock jämställdhets- och kvinnoavdelningar som CGTP arbetar tillsammans med.

I CGTP finns idag två falanger, en som vill tillhöra den kommunistiska fackföre-

ningsinternationalen och en som vill tillhöra FFI, Fria Fackföreningsinternationalen, där bland annat LO och TCO är medlemmar. För närvarande har CGTP en systerskapsrelation till FFI.

– Kvinnorna inom det peruanska facket upplever att det är svårt att få förtroendeuppdrag, trots att de gärna vill. De tycker också att de manliga fackliga ledarna alltför sällan driver jämställdhetsfrågor till försvar för de kvinnliga arbetstagarnas intressen. Därför var det viktigt för oss att få träffa lokalt fackligt aktiva kvinnor, i byar och på arbetsplatser. Vi vill att projekt vi samarbetar om ska växa fram underifrån. Och vi har fått med oss flera intressanta projektidéer från besöket, säger Maud Jansson.

Bland de projektidéer som Veronika och Maud fick med sig hem och som nu ska diskuteras inom LO-TCO Biståndsnämnd finns att bilda en särskild kvinnlig fackförening inom CGTP, som kan bidra till att kvinnor organiserar sig fackligt.

Fackliga radiosändningar

Analfabetismen är utbredd i Peru. Det är många fler kvinnor än män som inte kan läsa och skriva. CGTP har en tidning, men vill också ha stöd för fackliga radiosändningar i regioner där det är särskilt många som inte kan läsa och skriva. Syftet är att lyssnarna via radio ska bli medvetna om sina rättigheter, men också att arbetarna själva ska kunna sända radioprogram om problem och behov de har på arbetsplatsen.

LO-TCO Biståndsnämnd har sedan tidigare tre fackliga projekt i Peru:

Tillsammans med Livsmedelsarbetareförbundet stöder de Perus livsmedelsfack i arbetet för en produktion utan risker för de anställda och miljön. Projektet har också fokus på kvinnliga arbetares mänskliga rättigheter.

Seko stöder olika peruanska förbund inom sektorerna socialförsäkring, media och reklam, post och tele samt energi för att stärka de peruanska fackens roll i landets demokratiseringsprocess.

Ett annat projekt, som stöds av IF Metall, har som mål att bygga en förbättrad facklig struktur med en ny organisationsmodell inom de peruanska industriefacken. ●

MATS ERICSSON

LO.SE

LÄS HELA ARTIKELN

På LOs hemsida www.lo.se berättar Maud och Veronika själva i ord och bild mer om sin resa i Peru och de människor de mötte.

MER INFORMATION

Mer information om biståndsnämndens projekt och om den fackliga situationen i Peru hittar du på LO-TCO Biståndsnämnds hemsida: <http://www.lotcobistand.org/>.

Asien

Fackligt arbete vapenhot på Ba

Med k-pistar i händerna trängde sig soldater in på det lilla fackföreningskontoret på Bali. ”Gå med i det regeringskontrollerade facket istället”, uppmanades de skräckslagna människorna på kontoret.

För de flesta svenskar är Bali liktydigt med ett bedårande vackert semester-mål – numera dessvärre också förknippat med terrordåd.

Men för människorna som bor på ön finns under den turistiska ytan en annan verklighet, med hot och övergrepp från myndigheter och militär.

Soldaterna på fackföreningskontoret var utsända för att skrämman medlemmarna i det fria och oberoende hotellarbetarförbundet FSMP.

Det senaste året har FSMP – trots motstånd från etablerade grupper i det indonesiska samhället – vuxit kraftigt och omfattar nu cirka 15 000 medlemmar.

Sedan ett antal år tillbaka driver IUL – den globala fackliga internationella för livsmedelsarbetare, hotell- och restaurangarbetare och lantarbetare – ett projekt för facklig organisering och utbildning i Indonesien.

Therese Hultén, HRF

Hotell- restaurangfacket, HRF, är ansvarigt för de svenska insatserna i projektet (även Livs, Kommunal, HTF och SIF deltar).

Therese Hultén är internationell sekreterare på HRF.

– Hotellarbetarfacket i Indonesien har blivit så populärt att det idag står 3 000 personer i kö för att bli medlem-

mar. Kölistan beror på att facket som förutsättning för medlemskap ställer kravet att man ska ha genomgått en facklig grundutbildning.

IUL har ett regionkontor på Bali som leds av Hemasari Dharmabumis, en kvinna som engagerat sig starkt i uppbyggnaden av det fria hotellarbetarfacket.

Järnhårt motstånd

Fria fackföreningar är ingen okontroversiell fråga i Indonesien. När en oberoende organisation är framgångsrik möts den av järnhårt motstånd från arbetsgivaren men också från det indonesiska etablissemangen.

Historien om Shangri La visar hur det

kan gå till. Mytens Shangri La var en paradislignande plats på jorden, verklighetens Shangri La är ett lyxhotell i Djakarta. För de anställda blev jobbet på Shangri La en mardröm.

Tre fjärdedelar av personalen på Shangri La gick med i den oberoende fackföreningen FSMP. Efter en förhandling avskedades bland annat fackets ordförande. Det ledde till en strejk som varade i tre dagar. Därefter tvingade polis ut de strejkande från hotellet, flera av dem misshandlades, några hamnade på sjukhus.

Hotellet stängdes en tid. Alla anställda avstängdes från sina jobb och de strejkande avskedades. De anställda krävde jobben tillbaka, men nekades

detta. Så småningom erbjöds en del av dem avgångsvederlag.

Hotellet fick en domstol att godkänna ett skadestånd på motsvarande 20 miljoner kronor för företagets förluster under strejken. Skadeståndet riktades mot sju enskilda fackmedlemmar men var i realiteten ett försök att knäcka den fackliga organisationen.

Ett bittert minne

Svenska Hotell- och Restaurangfacket och Therese Hultén engagerade sig i fallet.

– Vi arbetade med vanliga påtryckningsmedel, som protestbrev och demonstrationer utanför Indonesiens ambassad. Vår internationella IUL ställde

under li

TEMA:
**FACKET
GLOBALT**

FOTO: MATS WINGBORG

**JOBBAR UNDER
HOT.** Konflikten lever kvar i bittert minne eftersom de flesta Shangri La-anställda fortfarande är arbetslösa och svartlistade inom hela turistnäringen.

genom ILO upp med advokathjälp till de skadeståndshotade fackligt aktiva.

Efter en utdragen process blev det till sist en uppgörelse mellan IUL och hotellet. Shangri La tog tillbaka skadeståndskraven och 73 fackmedlemmar fick ersättning. Men konflikten lever kvar i bittert minne eftersom de flesta Shangri La-anställda fortfarande är arbetslösa och svartlistade inom hela turistnäringen.

Räden mot FSMPs kontor på Bali var ingen enstaka händelse. Det verkar som om regimen efter tsunamin tagit chansen att ingripa mot oberoende rörelser.

Therese Hultén är orolig för fackliga organisatörers personliga säkerhet.

– Jag är rädd för att Hemasari Dhar-

mabumis utsätter sig för större risker än vad hon borde.

Vill ha en ansvarsfull turism

Svenska Hotell- och Restaurang Facket drar nu igång ett informationsprojekt som vänder sig inte bara till egna medlemmar utan också till allmänhet och researrangörer. Svenska turister ska förmås att tänka efter: Hur är förhållandena för de anställda på turistmålen? Vad kan jag bidra med?

– Vi vill att semestrande svenskar ska kunna göra ett rättviseval när de turistar utomlands, säger Therese Hulthén. Målet är att få till stånd en ansvarsfull turism. ●

PEETER JAAN KASK

MOGNAR SOM FACKLIGA FÖRETRÄDARE. Vietnam har jämfört med många andra fattiga länder en hög organisationsgrad.

Vietnamesisk utveckling med hjälp från Sverige

Vietnam är just nu **ett land i stark förändring**. På kort tid har invånarna fått ställa om från helstatlig kommandoekonomi till allt större inslag av marknadsekonomi.

Mitt i denna dramatiska omställning finns fackliga organisationer, som under den statliga eran inte ens fick förhandla om lönerna själva, men nu ställs mot oftast skrupelfria privata kapitalister.

I det här skedet spelar också svensk fackföreningsrörelse en liten, men inte oviktig, roll genom stöd till det vietnamesiska facket.

Mats Svensson, internationell sekreterare på IF Metall, har just återkommit från en vecka i Vietnam, och berättar:

– Jag har haft en fyra dagars utbildning om studiecirkeln som arbets- och utbildningsform. Vi försöker överföra ett demokratiskt arbetssätt till vietnameserna, ett öppet lärande med hög grad av deltagaraktivitet.

– Vi betonar hur viktigt det är att utbilda medlemmar på bred front för att de ska bli starka företrädare för de anställda i förhandlingarna med företaget.

Mats Svenssons kurs genomfördes mitt i den vietnamesiska storstaden Ho Chi Minh City (tidigare Saigon). Deltagarna är fackliga företrädare från teko, sko- och läderindustrin.

I den branschen arbetar sammanlagt två miljoner människor i Vietnam. Hälften av dessa är, enligt facket, organiserade. Jämfört med andra fattiga länder är det en förvånansvärt hög organisationsgrad.

Gamla strukturer finns kvar

– Uppgiften ska dock tas med en nypa salt, menar Mats Svensson. Många anställda i statliga företag är kanske inte ens medvetna om sitt fackliga medlemskap. Inom de privata företagen är anslutningen betydligt lägre.

Trots den snabba förändringen mot marknadsekonomi finns de gamla strukturerna fortfarande kvar. Fortfarande är regeringen orolig för att alltför starka

fackliga krav ska skrämja bort investerare. Något bildande av en oberoende fackförening är ännu inte i sikte.

– Man ändrar inte människors attityder och inställning över en natt, menar Mats Svensson. Det går heller inte att snabbt ändra hur facket agerar även om företagen fått nya ägare över en natt.

Plötsligt ska facket sätta sig med de privata ägarna till fabriker, ofta taiwaneser eller sydkoreaner, som tycker att de kan göra precis som de vill. Om företagen bryter mot lagar och förordningar händer inte så mycket.

Ställer många frågor

– En sådan miljö uppmuntrar till nonchalans för de anställda och deras krav. Staten är glad åt alla investeringar som görs, därför lägger den sig ytterst ogärna i.

De vietnamesiska kursdeltagarna är väldigt nyfikna på mycket.

– De frågar mycket om motsättningen mellan kapital och arbete, om förhandlingar och kollektivavtal. Jag får mycket frågor om hur vi gör i Sverige.

Mats Svensson har arbetat med olika utbildningar i Vietnam sedan 2002 och märker redan en klar förändring i vietnamesernas uppträdande.

– De har mognat som fackliga företrädare, tänker mer på vilka strategier de ska lägga upp i förhandlingarna med arbetsgivare. Sådant fanns inte i sinnevärlden för dem tidigare.

Utbildningen i Vietnam är bara en del av IF Metalls internationella arbete. En rad andra projekt pågår runt om i världen.

Mats Svensson talar med jämna mellanrum med de svenska klädföretagen om deras ansvar. Han tycker sig möta ökad förståelse.

– Men mycket mer finns att göra. Framför allt handlar det om att säkerställa att de i och för sig goda föresatserna i företagets uppförandekoder verkligen efterlevs.

– Det minsta facket kan begära är att svenska företag åtminstone ser till att arbetstagarna får rätt att själva välja sina egna representanter och att de får förhandla med företaget. ●

PEETER JAAN KASK

FOTO: MALIN ANDERSSON

STRAFFAS FÖR FACKLIGT ENGAGEMANG. Tamara Ivanova-Butovitjs går miste om både årspremie och övertidsersättning.

Tamara kämpar steg för steg

I Kiev kämpar **Tamara Ivanova-Butovitjs** för ensamstående mödrar och småbarnsföräldrar.

– **Vakthavande reparatör**, rapportera till huvudkontor! Operatören Tamara Ivanova-Butovitjs ropar i sin högtalartelefon. Överblickande rälsarna vid Kievs norra t-banevagnsdepå har Tamara jobbat 18 av sina 46 levnadsår. Med en enorm karta och åtta telefoner i backelit som konstant ringer är hon spindeln i nätet som sköter kontakten mellan renoverings- och exploateringsavdelningarna.

1998 blev Tamara medlem i den fria fackföreningen på Kiev Metropolitan, avdelning norr. Tamara berättar att på Sovjettiden ”tillhörde” arbetsplatsen arbetarna och alla var med i facket vare sig man ville eller inte. Fackets huvudsakliga uppgift var att tillhandahålla semesterresor och pensionatsvistelser. I och med Sovjetunionens sönderfall och uppkomsten av privat ägande fanns plötsligt konflikten mellan arbetsgivare och arbetstagare.

I början av 1990-talet bildades Ukrainas Fria Fackförbund eftersom det gamla facket inte var intresserat av att ta på sig att arbeta för arbetstagarnas intressen. De fria fack funnits tolv i år bland Kievs tunnelbaneanställda och Tamara har själv grundat två lokala arbetsplatsförbund.

– Här på depån kämpar jag för att arbetsgivarens stöd till ensamstående mödrar med barn ska behållas samt att

småbarnsföräldrar ska få en betald ledig vardag i månaden. Tänk när man måste besöka en barnspecialist men aldrig hinner? Jag övervakar också noga kvinnors rätt att byta tjänst vid graviditet.

– Andra frågor vi i facket jobbar med är utbildning och kompetensutveckling samt att se till att semesterplaneringen går rätt till. Ibland fungerar vi som remissinstans till arbetslivsdepartementet, fortsätter Tamara stolt. Jag har arbetat aktivt för en förändring i lagstiftningen för utdelning av lägenheter. Kiev Metropolitan får varje år ett antal lägenheter av Kievs statsförvaltning att fördela bland de anställda. Enligt lagen tilldelas en ensamstående mamma med dotter en etta, har hon en son en tvåa. Hur kan en dotter inte anses som en egen individ, dundrar Tamara. Barn bör ha ett eget rum oavsett kön!

Kameror en akut fråga

Tamara är stolt över att hon och kamraterna har kämpat till sig en diskbänk och rinnande vatten i lunchrummet.

– En mikrovågsugn och en vattenkokare ordnade vi i fjol, fortsätter hon och visar det torftiga personalköket.

– Den mest akuta arbetsmiljöfrågan är att det måste installeras kameror längst bak i tågen, så föraren kan se att ingen hamnat i kläm eller skadat sig. Det är oerhört mycket folk i tunnelbanan i rusningstrafik. Sedan vill vi ha myggnät till fönstren och luftkonditionering på sommaren också, säger Tamara.

– Högst prioritet för oss har löneför-

höjningar och att vår arbetsmiljö ska förbättras. Städningen fungerar inte och jag skulle gärna slippa köpa pennor för egna pengar.

Straffas med utebliven premie

På depån arbetar 850 maskinister, lokförare, tekniker, svetsare, städare, vakter, ingenjörer och administrativ personal som alla är involverade i skötseln av den blå tunnelbanelinjens 340 vagnar och 60 lok. Tio procent är med i det fria fackförbundet, 80 procent är kvar i det gamla och resten är icke anslutna.

– Det gamla facket går ihop med arbetsgivaren och hotar alla som vill med i fria facket med uppsägning, berättar Tamara. Jag personligen straffas för mitt engagemang genom utebliven årspremie och ingen övertidsersättning.

Till Kiev Metropolitan kommer ingen och bjuder under i lön. Det är i princip omöjligt för bolaget är statligt ägt, alla som vill jobba säkerhetskollas och får genomgå en sex månaders utbildning. Men runt om i Kiev jobbas det svart på marknader, byggen och i affärer. Dit kommer arbetskraft från de fattigare regionerna av Ukraina eller från Pakistan, Iran och Afghanistan. Mellan 50 till 60 procent av Ukrainas ekonomi sägs vara svart eller grå.

– Fackligt arbete för mig, det handlar om att kämpa för att behålla de rättigheter vi har och steg för steg kämpa för förbättringar, säger Tamara. ●

CLARA BODIN

”Ingenting är öppet eller transparent”

Viktor blev trött på att universitetsledningen inte brydde sig det minsta om de studerandes villkor. Så tillsammans med några vänner grundade han år 2003 Studenternas Fria Fackförening vid Kievs Tekniska Högskola.

– **På den tiden** var universitetets lokaler i katastrofalt skick, det regnade in genom taket och det var mögel på alla väggar, berättar Viktor. I studentbostäderna fanns inget varmvatten och lamporna i duschrummen i källaren fungerade inte. Tänk dig själv vad mysigt, duscha iskallt i mörker.

Viktor suckar och berättar att det enda sättet att komma i kontakt med högskoleledningen är genom att skriva officiella brev. Så det första föreningen började med var att skriva brev på Victor brev och kräva förbättringar, berättar Viktor. Det har de fortsatt med och under det sista året har en del läckor blivit tätade.

Victor

Ansågs för bråkig

21-åriga Viktor studerade programmering på heltid fram till 2005 när han gick över till distansstudier. Viktor blev av med sitt studentrum eftersom han ansågs för bråkig och för att kunna betala hyran för rummet han hyr hos en äldre dam måste han nu arbeta heltid. Han pluggar på kvällarna och har tentaperiod tre gånger om året. Då får han ta semester från jobbet. Men Viktor är fortfarande engagerad i studentförbundet och är årsmötets revisor.

– Högskoleledningen gör allt för att undanhålla oss information, säger Viktor. Förra året skrev vi och bad att få reda på exakt hur många studenter som är inskrivna vid universitetet. De nekade till att lämna ut antalet eftersom de sade sig inte veta vilka vi var.

Kämpar mot godtycket

– Vår värsta fiende är dock högskolans ”gamla” fackförbund som alla studenter automatiskt blir medlemmar i när de skrivs in, fortsätter Viktor. De är en kvarbliven arm av Kommunistpartiet. De har som uppgift att dela ut studiebidrag, månadskort på t-banan, praktikplatser och gratis semesterresor till duktiga studenter.

– Vi kämpar mot godtycket, säger Viktor och för att det ska finnas större flexibilitet i behandlingen av studenterna.

– Den viktigaste frågan för oss just nu är fördelningen av studentrum, säger Viktor och skakar uppgevet på huvudet. Idag tilldelas inte rummen till behövande utan går till folk som redan jobbar eller, åter igen, har de rätta kontakterna. Ingenting här är öppet eller transparent, besluten tas i hemlighet och vi har i dagsläget ingen chans att påverka utdelningen. ●

CLARA BODIN

”Grunden till att kämpa mot fattigdom är mänskliga rättigheter”

Fackligt globalt arbete skiljer sig i grunden egentligen inte så mycket från det vardagliga fackliga arbete vi gör på hemmaplan. Det är samma frågor, fast i lite olika tappning, och så skiljer sig naturligtvis våra verktyg en del. Därför är det självklart att vi stöttar, hjälper och utvecklar varandra och att vi bidrar med våra erfarenheter likväl som andra delar med sig till oss av sina erfarenheter.

Det säger Mats Svensson som arbetar med internationella fackliga frågor på Industrifacket i fem år och som nu gör det på IF Metall.

– Ibland pratas det om fackligt bistånd, men i verkligheten handlar det om samarbete och samverkan. Det är inte vi som är de goda som ger allmosor till några fattiga stackare, utan det handlar om en gemensam internationell facklig kamp.

Mats Svensson tycker att det fackliga jobbet förändrats och blivit tuffare.

Det ställs högre och högre krav på att vara facklig företrädare runt om i världen likväl som här hemma.

Trycket har hårdnat

– Ja, jag tycker att det blivit mer komplicerat och att klimatet har hårdnat. Trycket har blivit hårdare på fackliga företrädare, framförallt på lokal nivå. Jag har i flera länder sett företagsledningarna och stater som aktivt motverkar de anställdas fackliga rättigheter, till exempel när de vill organisera sig.

Inte minst gäller detta multinationella företag som hos oss åtminstone inte öppet

motarbetar facklig organisering och andra fackliga rättigheter. I andra delar av världen är de inte alltid lika positiva och tyvärr kan vi se hur företag motarbetar och förhindrar fackliga och mänskliga rättigheter i arbetslivet. Oftast i u-länder, men kränkningar sker också i rika välutvecklade länder, såväl i egna företag som hos underleverantörer, berättar Mats Svensson.

Många kan varken läsa eller skriva

Ett stort problem för fackföreningsrörelsen är att många arbetare i många länder inte vet vad en fri och obunden fackförening är och vad den står för. Därtill finns ett stort antal arbetare i många länder som varken kan läsa eller skriva.

– Då krävs det så mycket mera av de fackliga företrädarna, säger Mats Svensson

Det internationella fackliga arbetet ligger i hela fackföreningsrörelsens intresse. Dels för att medverka till bättre villkor i andra länder, men också för att värna våra egna villkor.

”Det är dessa människor som ofta tillverkar det vi konsumerar i i-världen som kläder och MP3-spelare. Själva har de inte tillgång till det de producerar.”

Det är nödvändigt för att företag inte ska spela ut arbetare och fack mot varandra.

I hela världen kan vi se hur arbetare exploateras i livsfarliga arbetsmiljöer. Långa arbetsdagar och arbetsveckor som ger så lite tillbaka att de inte ens kan få familjens basbehov tillgodosedda. Avsaknaden av anställningstrygghet är nästan total och arbetsgivarna uppfinnar hela tiden nya anställningsformer som ska passa deras behov av ökad flexibilitet för konjunkturanpassning. Trakasserier, diskriminering, våld, bestraffningar, olagliga uppsägningar är vardagsmat för många arbetare. Inte minst kvinnor drabbas och fortfarande tvingas mer än 200 miljoner barn att arbeta i stället för att få utbildning.

Det finns väldiga orättvisor och en sned fördelning av jordens rikedomar, konstaterar Mats Svensson.

– 80 procent av världens totala tillgångar förbrukas av 20 procent av befolkningen i den rika delen av världen och samtidigt är det 1,2 miljarder människor som lever på mindre än en dollar om dagen. Bostadsförhållandena är usla, maten knapp och näringsfattig, möjligheterna till en bra hygien är begränsade, tillgång till medicin och läkarvård knapp. Det är dessa människor som ofta tillverkar det vi konsumerar i i-världen som kläder, elektronisk utrustning som TV-apparater, MP3-spelare, datorer och telefoner. Själva har de inte tillgång till det de producerar.

FOTO: ROSEMARY SÖDERGREN

Fackligt bistånd handlar om samarbete och samverkan, säger Mats Svensson på IF Metall som arbetat med integrationsfrågor i fem år.

Även om bilden ter sig väldigt negativ finns det ljuspunkter. Det finns företag, också multinationella, som har förstått att fackliga rättigheter, sociala och etiska frågor såväl som miljöfrågor blir allt viktigare om de ska vara med och konkurrera på marknaden i framtiden. Däremot är Mats Svensson kritisk till hur företag arbetar med frågorna.

Ensidigt antagna uppförandekoder

Generellt sett har många valt att arbeta med uppförandekoder som ensidigt antagits av företagen över huvudet på de

anställda och deras fackliga organisationer.

– Många stora företag har försökt möta kritiken genom att starta enstaka välgörenhetsprojekt i u-länder, säger Mats.

– Detta är oftast inget annat än PR-övningar där de vill visa en vacker fasad. Det vore mycket bättre om de satsade resurserna på bättre arbetsförhållanden och gav de anställda och deras fackliga organisationer inflytande och delaktighet.

Bättre utbildade arbetare och företagare, som känner till och lever upp till fackliga och mänskliga rättigheter i arbetslivet skapar goda förutsättningar för en bra arbetsmarknad. Något som gynnar fattigdomskämpning och ekonomisk utvecklingen i ett land. Länder med starka fackföreningar har generellt sett färre fattiga och bättre fördelning av välfärden.

Stärker demokratin

Idag är mellan tre och fem procent av världens arbetare fackligt organiserade. Högre organisationsgrad är en nyckel till förändring av dagens orättvisor.

Mats Svensson tycker generellt sett att de projekt som svenska fack deltar i globalt fungerar väl. Ibland är de väldigt lyckade och det händer naturligtvis att de inte helt når målen, men överlag är det bra och välbehövlig verksamhet som bidrar till att stärka demokrati, minska fattigdom och stärka den internationella fackföreningsrörelsen.

– I Brasilien har förbundet haft ett mångårigt samarbete med fack inom metallsektorn, med koncentration på Sao Paulo. Genom samarbetet har den fackliga verksamheten på svenskägda företag utvecklats enormt. Arbetsvillkoren har successivt förbättrats och organisationsgraden har ökat. Intressant är också kampen för demokrati och den fackliga politiska medvetenheten som utvecklats. Även om vi inte vill ta på oss äran av att Lula valdes till president är det intressant att en facklig företrädare som deltagit i vårt samarbete har fått brasilianarnas förtroende. ●

ROSEMARY SÖDERGREN

”Ingen kommer att skydda dig om du inte själv vill bli skyddad”

Att samverka mellan facken över nationsgränserna är viktig, det har **Evgeny Sidorov** som ansvarar för internationella frågor inom den ryska fackliga centralorganisationen FNPR, ett konkret exempel på.

När FNPR bildades i början av 1990-talet rådde stor pengabrist inom facket. Med hjälp av internationella fackföreningar byggde det ryska facket bygga upp sin verksamhet med utbildning.

– Med hjälp och stöd av internationella fackföreningar kunde vi

återupprätta vårt utbildningssystem. Framför allt var det med hjälp av ett projekt under tre år med pengar från Norge, berättar Evgeny Sidorov.

Särklass störst

FNPR bildades 1990 och har 30 miljoner medlemmar fördelade på 42 branschorganisationer. Det gör FNPR till den i särklass största fackliga centralorganisationen i Ryssland, ungefär 90 procent av alla fackligt anslutna är med i ett förbund knutet till FNPR. Organisationsgraden i Ryssland är 50 procent av anställda.

FNPR bildades då den gamla Sovjetstaten försvann och flera

nya nationer bildades. Under Sovjettiden fanns också fackföreningar, men de var en del av staten.

– Det svåraste kan vara att förändra människor. Förut var fackföreningarna här tätt knutna till staten. I dag har vi fria, normala fackföreningar som kämpar för arbetares rättigheter.

Men att vara en fri fackförening i Ryssland kan vara svårt.

– Vårt samhälle är väldigt antifackligt.

En anledning är att Ryssland

gick från att ha varit en hård styrd planekonomi till en ”totalt fri kapitalistisk ekonomi över en natt”.

Ett vanligt problem för facket i Ryssland är internationella företag som motarbetar att de anställda organiserar sig fackligt.

– Vi har flera stora företag som i sina hemländer tillåter facklig aktivitet, men när de etablerar sig i Ryssland vill de inte ha fackligt organiserade anställda.

Priser som i väst

Den i särklass viktigaste uppgiften för facket i Ryssland är lönefrågan, menar Sidorov.

– Vi har i stort sett samma priser som i Västeuropa, men våra löner

ligger ofta på en tiondel. Medellönen i Ryssland är 300 dollar.

Andra viktiga frågor är arbetsmiljö, pensioner och social trygghet, tillägger han.

– Få har värdiga pensioner och a-kassan har nästa försvunnit.

Evgeny Sidorov arbetar med internationella frågor och är inte engagerad i utbildningsverksamhet. Men om han skulle förklara vikten av facket skulle han säga:

1. Var fackligt aktiv med hjärtat. Det är inte ett yrke, det har med visioner och ideal att göra.

2. Ingen kommer att skydda dig om du inte vill bli skyddad. Den som inte är med i facket är oskyddad. ●

ROSEMARY SÖDERGREN

Evgeny Sidorov

TEMA:
**FACKET
GLOBALT**

LO UNG: KALLE LARSSON

Arbeta över gränserna

Vid en "ytlig" koll på facket tänker man förmodligen direkt på kollektivavtal, möten och andra givna saker.

Men något som blir allt mer viktigt är arbetet över gränserna.

Både när det gäller rent politiska frågor men även vid just den fackliga kampen. Att värna om tryggheten och givna villkor.

När företagen agerar globalt och ibland även spelar ut arbetare mot varandra för att pressa löner och villkor, ja då måste fackföreningsrörelsen och samhället i övrigt reagera. Vi måste ta till olika medel för att nå en bättre värld för arbetarna och samtidigt slå tillbaka på usla villkor såsom löner och arbetsmiljö som ligger under all kritik i många produktionsländer utanför Norden och Europa i synnerhet.

Kambodjas sak är vår sak. Polens sak är vår sak. Alla fackliga medlemmar i andra länder är vår sak. Annars kan vi inte tala om solidaritet fullt ut och defintivt inte stå rakryggade inför "enade vi stå".

Och det är just där vi ska sätta in stöten mot oseriösa företag och andra som med hjälp av globaliseringens rovdrift försöker ge våra kamrater sämre villkor. Den fackliga kampen är global.

Kalle Larsson är 23 år och pluggetare till stads- och jobbar extra som servitör/kock/bartender.

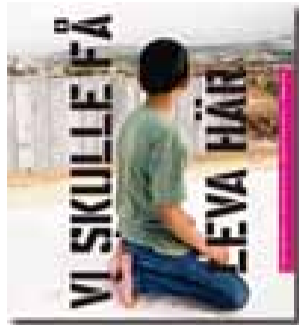
Bor ibland i Karlstad, ibland i Borlänge. Han är en av sex fackligt aktiva ungdomar som bloggar på LO Ung.

DEBATTERA PÅ BLOGGEN

Bloggen är en utmärkt form för att snabbt och enkelt diskutera olika frågor, även fackliga. Besök Kalles internetdagbok på <http://blogg.lo.se/b2e/blogs> och debattera hans och andras texter.

En resa längs muren på palestinsk mark, en resa i militärdiktaturens Burma och en resa i Latinamerika – det är vad du kan uppleva i tre böcker vi rekommenderar.

Vi skulle få leva här

Av Ursula Berge m fl Atlas

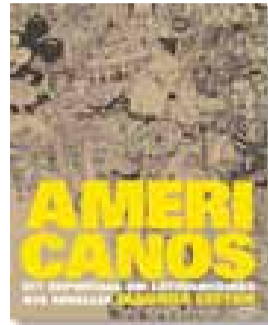
Tänk dig att du möts av ett elektroniskt stängsel framför ingången till din arbetsplats. Eller att du, för att nå skolan, måste vänta vid en grind i timmar innan soldater dyker upp och öppnar.

Det är verklighet i Palestina. För mer än ett decennium efter Berlins murens fall byggs i dag en ny mur som är flera gånger längre och högre. På ockuperad palestinsk mark har Israels regering byggt en nio meter hög mur som skiljer människor åt, som tar ifrån dem deras mark, vatten och anhöriga.

Författarna tar oss med på en resa längs muren där vi möter människor som skulle få leva i sitt land, men som nu finner sina vardagsliv sönderslagna. De berättar om kampen mot murbygget och omvärldens ansvar. För muren i Palestina finns bara så länge omvärlden accepterar den.

"Vi skulle få leva här" är en text- och fotobok. Fakta och kartor kombineras med essäer, dikter, vittnesmål och dagböcker. Medverkar gör ett femtiotal författare och journalister däribland Gideon Levi, Amira Hass, Göran Greider, Mia Gröndahl, Andreas Malm, Shora Esmailian.

Redaktörer för boken har varit Ursula Berge, Fredrik Johansson (bild), Andreas Malm (text) och Jesper Weithz (form). ●

Americanos

Av Magnus Linton Atlas

Under de första åren av det nya årtusendet hände något stort i Latinamerika, den kontinent som på sjuttioalet mest var förknippad med brutala militärdiktaturer. När 1980- och 1990-talets nyliberala utopier kraschlandat i fattigdom och klassklyftor växte en ny vänster i styrka. En demokratisk vänster som idag styr flera av Latinamerikas viktigaste länder.

Magnus Lintons bok är ett politiskt resereportage om denna fredliga revolutions olika ansikten. Boken börjar i Argentina och de miljontals arbetare som helt enkelt öppnade tidigare stängda fabriker, vilket idag har utvecklats till en folkrörelse. Från Argentina tar Linton med läsaren till indianupproren i Bolivia, jordockupanter i Brasilien, Hugo Chavez uppifrån styrda revolution i Venezuela och den starka feministiska rörelsen i Colombia.

Resan avslutas bland latinos i Los Angeles i USA, staden som snart har fler spansktalande än engelsktalande. Där har den tidigare svaga fackföreningsrörelsen tack vare de många latinamerikanska immigranterna kraftigt ökat den fackliga organisationsgraden bland städare och andra grupper som står längst ned i klasssamhällets hierarki.

Styrkan med Magnus Lintons bok är att den ger röst åt människor vars kontinent annars spelar en ganska anonym roll i de stora västerländska mediebolagens nyhetsrapportering. Men också att den ger hopp om att det går att förändra världen, bortom nyliberal fundamentalism och en stelnad traditionell vänster. ●

Granatklockorna i Myitkyina

En berättelse om Burma

Av Jesper Bengtsson Norstedts

Jesper Bengtssons bok bygger på en resa han gjorde i Burma utifrån vilken han skickligt väver samman sina egna möten och upplevelser med en berättelse om Burmas hela historia, fram till dagens militärregim.

När den brittiska kolonialmakten 1948 lämnade Burma var framtidstron stark. Burma hade rika naturresurser, en välutbildad befolkning och en demokratisk konstitution. Samtidigt fanns starka spänningar mellan landets många etniska grupper, konflikter som bland annat resulterade i ett segdraget inbördeskrig som fortfarande pågår.

Sedan militären grep makten 1962 har regimen hållit befolkningen i ett järngrepp. Burma är idag en av världens hårdaste diktaturer och finns regelbundet med i FFIs rapporter som en av de värsta förbrytarna mot de mänskliga rättigheterna i arbetslivet.

Även om Jesper Bengtssons bok därför kan kännas nedslående så låter han förstå att det ändå finns hopp för Burma. Många av de människor han möter under sin resa är både frispråkiga och hoppfulla om sitt lands framtid. Det finns dessutom en relativt stark demokrati-rörelse och en underjordisk fackföreningsrörelse, både i exil och inom landet. Jesper Bengtssons bok är därför inte bara en bok om nattsvart förtryck, utan minst lika mycket en berättelse om mod, nödvändigheten av motstånd och om att politiska förändringar är möjliga. ●

VISSTE DU ATT ...

...Två miljoner människor dödas på grund av sitt arbete varje år. För att minnas detta arrangeras varje år den 28 april Workers Memorial Day. Runt om i världen hålls en tyst minut och fria fackliga organisationer har olika aktiviteter för att påminna världen om alla som dödas i olyckor på jobbet eller på annat sätt dör eller skadas på grund av sitt arbete och för att peka på hur mycket vi har kvar att kämpa för att förbättra.

aktuellt

LOaktuellt ges ut av Landsorganisationen i Sverige.
Projektledare: Rosemari Södergren. Redaktörer: Mats Ericsson och Rosemari Södergren. Form: A4. Tryck: Adargo Press, Göteborg 2006.